

«БЕКТЕМИН»

Мамлекет жана укук институтунун
директорунун милдетин аткаруучу,

Мамытов Т.Б.

2025- ж.

Бишкек шаары

20.01.2025-ж.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН УЛУТТУК ИЛИМДЕР
АКАДЕМИЯСЫНЫН МАМЛЕКЕТ ЖАНА УКУК ИНСТИТУТУНУН
Мамлекеттик-укуктук изилдөөлөр жана экспертиза бөлүмүнүн
кеңейтилген жыйынын**

№ 4 ПРОТОКОЛУНАН КӨЧҮРМӨ

Катышкандар: Жыйындын төрайымы – Мамлекет жана укук институтунун Мамлекеттик-укуктук изилдөөлөр жана экспертиза бөлүмүнүн башчысы, ю.и.к. Калиева Г.У. (12.00.01), КР УИА академиги, ю.и.д. Арабаев Ч.И. (12.00.03); с.и.д., Мамытов Т.Б.; ю.и.к., доцент Адылова Н.А. (12.00.08), ю.и.д., доцент Жумабекова Т. (12.00.09), с.и.д., профессор Жоробеков Ж.Ж. (23.00.02); с.и.к., доцент Сыдыкбаев Ч.М.; с.и.д. Мамытов Т.Б.; ю.и.д., профессор Джоробекова А.М. (12.00.08); ю.и.д., доцент Камытов К.Т. (12.00.11); к.ю.н. Загибаева А.К. (12.00.11), к.ю.н., Джумалиев Б. (12.00.11)

Окумуштуу катчы: Мукамбетова Н. К.

Издөнүүчү: Джумадилов Улан Джусупбекович

Илимий жетекчи: ю.и.д., профессор Шаршеналиев А.Ш. (пикири бар)

Талкууга коюлган диссертациянын рецензенттери: ю.и.д., доцент Камытов К.Т. (12.00.11); ю.и.к. Джумалиев Б. (12.00.11); ю.и.к., доцент Загибаева А.К. (12.00.11).

КҮН ТАРТИБИНДЕ:

1. Изденүүчү Джумадилов Улан Джусупбековичтин 12.00.11 – сот бийлиги, прокурордук көзөмөл, укук коргоо ишмердүүлүгүн уюштуруу адистиги боюнча “Кыргыз Республикасында прокуратура органдарынын жана прокурордук кызматкерлердин укуктук статусу” деген темадагы кандидаттык диссертациясынын кол жазмасын талкулоо жана аны коргоого сунуштоо.

2. Джумадилов Улан Джусупбековичтин 12.00.11 – сот бийлиги, прокурордук көзөмөл, укук коргоо ишмердүүлүгүн уюштуру адистиги боюнча “Кыргыз Республикасында прокуратура органдарынын жана прокурордук кызматкерлердин укуктук статусу” деген темадагы диссертациялык ишинин кандидаттык сыноосунун кошумча программасын бекитүү

УГУЛДУ:

Жыйындын төрайымы Калиева Г.У.: Урматтуу кесиптештер! Күн тартибинде, 12.00.11 – сот бийлиги, прокурордук көзөмөл, укук коргоо ишмердүүлүгүн уюштуру адистиги боюнча “Кыргыз Республикасында прокуратура органдарынын жана прокурордук кызматкерлердин укуктук статусу” темасындагы изденүүчү Джумадилов Улан Джусупбековичтин кандидаттык диссертациясынын кол жазмасын талкулоо жана изденүүчүнүн 12.00.11 адисдиги боюнча кандидаттык сыноосунун кошумча программасын бекитүү. Изденүүчүнүн темасы жана илимий жетекчиси 18.09.2013-жылы Кыргыз Республикасынын Улуттук илимдер академиясынын А.А.Алтымышбаев атындагы философия, укук жана коомдук-саясий изилдөөлөр институту илимий кенешинин отурумунда бекиген. Илимий жетекчи Шаршеналиев Асанбек Шаршеналиевичтин колу коюлган жана тастыкталган оң мүнөздөгү пикири бар.

Илимий жетекчи – ю.и.д., профессор Шаршеналиев А.Ш.

Каршылык жок болсо, сөздү У.Джумадиловго берели.

Джумадилов У.Дж: Саламатсыздарбы урматтуу катышуучулар! Диссертациялык иш менен танышуу, талкулоо үчүн убакыт бөлүп, көңүл бурганыңыздырга ыраазычылыгымды билдирем деп, өзүнүн өмүр баяны боюнча толук тааныштырып айтып берип, андан соң диссертациялык иши боюнча докладдын окуп жана айтып берди.

Диссертациялык изилдөөнүн темасынын актуалдуулугу

Өлкөдө болуп жаткан социалдык-экономикалык өзгөрүүлөр жана коомдук турмушту сапаттуу өзгөртүүгө алып келген саясий процесстер, ошондой эле мамлекеттик аппаратты реформалоо, ошондой эле прокуратуранын жана прокурордук корпустун мамлекеттик кызматынын конституциялык-укуктук статусунун кайра каралышынын натыйжасы болду.

Бул логикалуу, анткени мамлекеттик-укуктук ишмердүүлүктүн элементтеринин бири болуу менен прокуратура мамлекеттик органдардын тутумунда өзүнүн өзгөчө ордун ээлейт жана мамлекеттик-укуктук жөнгө салуунун маанилүү милдеттерин жүзөгө ашырууга чакырылган.

Мыйзамдуулукту жана анын талаптарын бардык жарандар, мамлекеттик органдар жана кызмат адамдары тарабынан сакталышын бир түрдүү түшүнүү

анын уюштуруучулук - укуктук курулушунан көз каранды. Жөнгө салуу прокуратуранын компетенциясына кирген укуктук өз ара мамилелердин азыркы спектри жетишээрлик кенен жана мамлекет тарабынан өз функцияларын аткаруу үчүн чоң мааниге ээ.

Прокуратура — бул кыргыз мамлекетинин турмушундагы укуктук башталыштардын бекитилишинен көз каранды болгон уникалдуу түзүм экендиги талашсыз. Мамлекеттик бийлик тутумунда КР прокуратурасы өзгөчө орунду ээлеп, КР Конституциясынын V-главасындагы 105 - беренеден аныкталгандай - Кыргыз Республикасынын атайын статусу бар мамлекеттик бийлик органы. Өз кезегинде, 2021-жылдын 10-сентябрындагы №114 “Кыргыз Республикасынын прокуратурасы жөнүндө” Конституциялык Мыйзамынын 2-беренесине ылайык [3], прокуратура мыйзамдын үстөмдүгүн, мыйзамдуулуктун биримдигин жана бекемделишин, ошондой эле инсандын, коомдун жана мамлекеттин мыйзам менен корголуучу кызыкчылыктарын коргоону камсыз кылууга чакырылган мамлекеттик орган. Дал ушул прокуратуранын компетенциясы, ага жүктөлгөн функцияларды ишке ашыруу боюнча анын ыйгарым укуктарынын мазмуну мамлекеттик-укуктук механизмдеги анын ордун аныктоочу параметрлер болуп саналат.

Ошондуктан жаңы тенденцияларды жана мыйзамдардагы болуп өткөн өзгөрүүлөрдү эске алуу менен прокуратуранын укуктук статусуна карата заманбап мамилелер мамлекеттик бийлик органдарынын тутумундагы анын ордун жана ролун аныктоодо принципалдуу мааниге ээ. Бул прокуратура органдарынын мамлекеттик бийликтин башка органдары менен өз ара мамилелеринин мүнөзүн, прокурордук тутумдун маңызын жана функционалдык багытын аныктоого, ошондой эле коом жана мамлекет үчүн маанисин көрүүгө мүмкүндүк берет.

Мындан тышкары, КР Башкы прокуратурасынын тутумунун түзүмдүк өзгөрүүлөрүнө жана мында коомдун кызыкчылыгынан улам мамлекет тарабынан коюлган чечилип жаткан актуалдуу милдеттерге башкача көз караш менен кароо талап кылынат. Кыргыз Республикасында прокуратуранын ишин натыйжалуу уюштуруу үчүн олуттуу тоскоолдук кылмыш – жаза сот өндүрүшүндө прокуратуранын иштебеген ролу болуп санала тургандыгын негиздейбиз.

Ошондуктан, прокурор сот өндүрүшүндө өзгөчө орунду ээлегө көз карандысыз жана кызыкдар эмес адам, конкреттүү өндүрүштүн алкагында укуктук камсыздоонун эксперти катары чыгууга тийиш, ошондой эле ал сот тутумунун бөлүгү боло албайт, мында анын негизги функциясы процесстин тараптарына жана башка катышуучуларына көзөмөлдү жүзөгө ашыруу гана болуп саналат. Бул максаттарда көз карандысыз прокурордун катышуусу

менен байланышкан көйгөйлөрдү чечүү талап кылынат, ага көзөмөлдөө функцияларын гана аткаруу жүктөлгөн, бул ар кандай кызмат адамдарынын катышуусун болжолдойт.

Бул максаттарда илимий ой жүгүртүү жана укуктук механизмди иштеп чыгуу талап кылынат, ал бул чөйрөдө жетишерлик актуалдуу жана дискуссиялык маселени чечүүгө мүмкүндүк берет.

Башкы прокуратура кылмыш – жаза сот өндүрүшү, укук бузуулардын алдын алуу жана кылмыштуулукка каршы күрөшүү чөйрөсүндөгү мыйзам долбоорлоруна корутунду берет. Башкы прокуратура Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында белгиленген колдонуудагы мыйзамдарга укуктук жана коррупцияга каршы экспертиза жүргүзөт. Ошону менен бирге, жалпысынан юридикалык коомчулуктун, ошондой эле укук коргоо органдарынын тынчсыздануусун жаратат, атап айтканда, ЕАЭБ өлкөлөрүнүн эл аралык кызматташтыгынын алкагында укуктук жардам көрсөтүүгө байланышкан бир катар коллизиялар (карама-каршылыктар) жана кемчиликтер, мында мамлекеттердин улуттук коопсуздугуна коркунуч келтирген, анын криминалдык көрүнүштөрүнүн жаңы формаларынын фонунда трансулуттук уюшкан кылмыштуулуктун өсүшү байкалат. Ошондуктан буга байланыштуу уюштуруу-укуктук чараларды кабыл алуу жана пайда болгон көйгөйлөрдү чечүү боюнча механизмдерди иштеп чыгуу зарыл, мында негизги тенденциялар орун алган, ошондой эле КМШ өлкөлөрүндө прокурордук корпустун иштешинин жана ишин уюштуруунун оң жана терс жактарынын өзгөчөлүктөрү эске алынат.

Азыркы этапта прокуратуранын ишмердүүлүгүнүн негизги багыттарынын бири коррупциянын ар кандай көрүнүштөрүнө каршы туруу болушу керек, анын масштабы коомдун туруктуулугуна жана коопсуздугуна реалдуу коркунуч жаратат, бийлик органдарына болгон ишенимди бузат. Көпчүлүк учурда мындай абал мамлекеттик институттар тарабынан коррупцияны пайда кылуучу себептерди жана шарттарды четтетүү маселелерине жетишсиз көңүл буруусу, анын көрүнүштөрүнө каршы аракеттенүү боюнча реалдуу чараларды көрбөөсү, ошондой эле мыйзамдуулуктун бузулушуна прокурорлордун ырааттуу жана адекваттуу жооп кайтаруусунун жоктугу менен шартталган.

Коомдук мамилелердин дээрлик бардык чөйрөсүн жөнгө салуучу мыйзамдардын сакталышына көзөмөлдүктү жүзөгө ашырууда прокуратура укук колдонуу практикасынын негизинде башка эч бир мамлекеттик орган катары региондордо жана жалпысынан өлкөдө укук колдонуу практикасынын абалынын объективдүү көрүнүшүн, анын ичинде колдонуудагы ченемдик

Укуктук актылардын карама-каршылыгын, толук эместигин жана башка кемчиликтерин көрөт, анткени алар менен түздөн-түз практикада кезигет. Ошондуктан жогоруда баяндалгандардын бардыгы мамлекеттик механизмде прокуратуранын ишин уюштурууну өркүндөтүүнүн андан аркы жолдорун аныктоо максатында көтөрүлүп жаткан көйгөйдү комплекстүү, тутумдуу жана заманабап көз караш менен кароого мажбурлайт. Өз ара байланышта прокуратуранын ишмердүүлүгүнө тиешелүү ыкмаларды кароо зарыл, анда прокуродук тутумдун звенолорунун, анын ичинде КМШ өлкөлөрүнүн укуктук кызматташтыгынын алкагында укуктук жардам көрсөтүүнүн ортосундагы өз ара байланышты аныктоо зарыл. Көрсөтүлгөн жагдайлар жана изилдөөнүн актуалдуулугун аныктайт.

Изилдөөнүн илимий жанылыгы диссертациялык изилдөөнүн темасы менен, изилдөөнүн максатын коюу жана ошол максатка жетүү үчүн чечилген милдеттерде жатат. Бул маселелер ушул күнгө чейин Кыргыз Республикасынын 2021-жылдын 10-сентябрындагы №114 “Кыргыз Республикасынын прокуратурасы жөнүндө” Конституциялык ыкмасында жана прокуратуранын процессуалдык ишмердүүлүгүнө байланыштуу киргизилген башка өзгөртүүлөрдө чагылдырылган эмес. Прокуродук иштин бир катар багыттарын аныктоого олуттуу таасир тийгизген жана адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин, ошондой эле коомдун жана мамлекеттин ыкмаларын коргоочу кызыкчылыктарын коргоо боюнча натыйжалуу юридикалык механизмди түзүүгө тоскоолдук кылган прокуратуранын негизги функцияларын ишке ашыруудагы көп кырдуу көйгөйлөргө комплекстүү монографиялык изилдөө жүргүзүлгөн.

Диссертацияда кылмыш - жаза куугунтуктоо жана айыптоо функцияларын ишке ашырууда сот өндүрүшүнүн жүрүшүндө пайда болгон көйгөйлүү кырдаалдар, ошондой эле каралып жаткан чөйрөлөрдө жаны процессуалдык инстиуттардын пайда болушунун жана ыкмалардын реформалоонун заманабап тенденцияларын эске алуу менен ыкмаларды көзөмөлдүү жээгө ашыруу ачыкка чыгарылат.

Кыргыз Республикасынын прокуратура органдарынын ишмердүүлүгүн көз карандысыз мамлекеттер шериктеш (КМШ) өлкөлөрүнүн прокуродук тутумунун звенолорунун өз ара байланышындагы кемчиликтерге басым жасоо менен укуктук жардам көрсөтүү алкагында эл аралык кызматташтык чөйрөсүндөгү заманабап ыкмалар позициясынан комплекстүү жана жаны ыкмалар менен кароого аракет жасалган.

Мындан тышкары, илимий жанылык төмөнкүлөрдө жатат:

1. Прокуратуранын ишмердүүлүгүндө жүгүртүүгө киргизүү үчүн жаңы түшүнүктөрдүн автордук редакциясы, тактап айтканда “прокурордук көзөмөл”, “прокурордук ката” түшүнүгүн киргизүү сунушталат.

2. Автор тарабынан прокуратуранын эки өз алдынча иштеген ролун бөлүп көрсөтүү зарылдыгы негизделген, мында прокурордук көзөмөл ишинин өз алдынча чөйрөсү бойдон калууга тийиш. Ошондуктан кылмыш – жаза куугунтуктоо жана айыптоо көзөмөл менен кесилишпеши керек, ушундан улам каралып жаткан функциялар ар кандай кызмат адамдары тарабынан жүзөгө ашырылууга тийиш;

3. Прокурордук көзөмөлдүн жана кылмыш – жаза куугунтуктоонун функцияларын чектөө жөнүндө маселени чечүү максатында автор тарабынан кызматтык функцияларды чаташтыруу менен байланышкан карама-каршылыктарды алып салуу боюнча укуктук механизмге жана чечүүнүн негизги жолдоруна өзүнүн көз карашы берилген;

4. КМШ өлкөлөрүнүн башкы прокурорлорунун Координациялык кеңешинин бул чөйрөдөгү ыйгарым укуктарын кеңейтүү жана анын ишмердүүлүгүнүн негизги багыттары боюнча автордук мамиле сунушталган;

5. Автор өзүнүн көз карашы боюнча ЕАБ өлкөлөрүнүн укуктук жардам көрсөтүүдө натыйжалуу эл аралык кызматташтыгына тоскоол болгон жана өзүнүн чечилишин талап кылган негизги көйгөйлөргө көңүл бурат;

6. Укуктук жардам көрсөтүүнүн алкагында укук коргоо органдарын натыйжалуу координациялоого жолтоо болгон көйгөйлөрдү чечүүнүн негизги жолдоруна автордук позиция, ошондой эле мындай иштин деңгээлин жогорулатуу боюнча иштиктүү механизмдерди түзүү боюнча чаралар баяндалган;

7. Ведомствонун өзүнүн натыйжалуулугун жогорулатууга, ошондой эле өз ишин жүзөгө ашырууда башка укук коргоо органдары менен ишти координациялоого байланыштуу маселелерди чечүү максатында Башкы прокуратураны түзүмдүк өзгөртүү боюнча сунуштар берилген;

8. Автор тарабынан чет өлкөлүк жана эл аралык (мамлекеттер аралык) соттордо, чет өлкөлүк жана эл аралык бейтарап соттордо (арбитраждарда), Евразия экономикалык бирлигинин сотунда жана көз карандысыз Мамлекеттер Шериктештигинин Экономикалык сотунда Кыргыз Республикасынын кызыкчылыктарын коргоо максатында өкүлчүлүк институтун киргизүү зарылдыгы, ошондой эле анын иштешинин мыйзамдык механизми негизделген;

9. Административдик процеске прокурордун катышуусу менен административдик – укуктук талаш-тартыштарды кароого жана чечүүгө тоскоолдук кылган негизги көйгөйлөр жана коллизиялар чагылдырылган,

алардан улам аларды чечүүнүн укуктук механизминде автордук көз караш берилген;

10. Автордук позициядан прокурорлордун иш-аракетинин багытына жана функцияларына карата теориялык көз караштар жана алардын классификациясы, ошондой эле каралып жаткан мамлекеттик орган тарабынан кылмыш – жаза куугунтуктоо жана контролдоо функцияларынын өз ара байланышы баяндалган.

Изилдөөнүн максаты жана милдеттери. Диссертациялык изилдөөнүн максаты –Кыргыз Республикасынын прокуратура органдарынын ишинин уюштуруу-укуктук механизмин өркүндөтүүгө багытталган теориялык жоболордун жана практикалык сунуштамалардын комплексин иштеп чыгуу болуп саналат. Ал мыйзамдын заманбап тенденцияларын жана өзгөрүүлөрүн, ошондой эле прокуратуранын функцияларын ишке ашырууда, анын ичинде КМШ өлкөлөрүндө укуктук жардам көрсөтүүдө эл аралык кызматташтыктын алкагында көп кырдуу көйгөйлөрдүн болушун эске алат.

Коюлган максатка жетүү үчүн изилдөөнүн негизги *милдеттери*:

1. 2021-жылдын 10-сентябрындагы № 114 Кыргыз Республикасынын прокуратурасы жөнүндө конституциялык Мыйзамдын контекстинде прокуратура жана прокуратура кызматкерлеринин милдеттеринин маани-маңызын жана өзгөчөлүктөрүн түшүнүүгө негизги мамилелерди, ошондой эле ага киргизилген акыркы өзгөртүүлөрдү изилдөө;

2. Прокуратуранын ишин уюштуруунун өзгөчөлүктөрүн, алардын прокурордук кызматкерлерге карата коюлуучу принциптерин жана талаптарын карап чыгуу;

3. КМШ өлкөлөрүнүн катышуучуларынын мамлекеттеринде прокуратура институтунун ишин уюштурууну жана өзгөчөлүктөрүн иликтөө;

4. Кылмыш иштери боюнча укуктук жардам көрсөтүүдө эл аралык кызматташтыктын алкагында, анын ичинде мыйзамдардын аткарылышына адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктеринин заманбап шарттарда сакталышына прокурордук көзөмөлдү жүзөгө ашыруу боюнча прокуратуранын жана прокурордук кызматкердин укуктук статусун кароо;

5. Кыргыз Республикасында сотко чейинки өндүрүштө прокурордун статусунун процессуалдык функцияларынын өзгөчөлүктөрүн карап чыгуу;

6. Сот жана аларды чечүү жолдору менен прокуратура катышуусу уюштуруу маселелерин карап чыгуу.

Жыйындын төрайымы Калиева Г.У.: Урматтуу кесиптештер! Талкууну баштасак, бул изилдөө боюнча пикириңиздерди билдириңиздер. Изденүүчүгө суроолорду бериңиздер.

КР УИА академиги Арабаев Ч.И.: Саламатсыздарбы урматтуу жыйындын катышуучулары! Улан Джусупбекович, мен сиздин ишиңизди карап чыктым жана төмөнкүдөй сунуш-пикиримди айта кетейин. Диссертациялык иштин көлөмү өтө чоң экен, ошондой эле иш боюнча тексттин айрым жерлерин редакциялоо кылуу керек экен. Ошондуктан ишти кыскартып, көлөмүнө көңүл буруу зарыл. Ал эми теманын актуалдуулугунда күмөн жок. Прокуратура органдарында көптөн бери иштейт экенсиз, диссертациялык иш теория менен практика айкалыштырылып жазылган экен.

Джумадилов У.Дж.: Сурооңузга рахмат! Баардык эскертүүлөр эске алынат, диссертациялык иштин көлөмүн кыскартуу боюнча иштеп жатам, кемчиликтердин баары оңдолот.

Калиева Г.У.: Диссертациялык ишиңиздин бир бөлүгү прокуратура органдарынын кызматкерлери эл аралык соттордо өкүлчүлүк кылып, Кыргыз Республикасынын кызыкчылыгын колдоосу тууралуу көрсөтүптүрсүз, ошону далилдеп беринизчи.

Джумадилов У.Дж.: Сурооңузга рахмат! Жогоруда белгиленгендей, чет өлкөлүк жана эл аралык соттордо, эл аралык бейтарап соттордо (арбитраждарда), Евразия экономикалык бирлигинин сотунда жана көз карандысыз Мамлекеттер Шериктештигинин Экономикалык сотунда Кыргыз Республикасынын кызыкчылыктарын коргоо максатында Башкы прокуратуранын кызматкерлери өкүлчүлүк кылуусу зарыл деп эсептеймин. Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 105-беренесинде прокуратура органдары соттук териштирүүгө катышат, соттук чечимдердин аткарылышын көзөмөлдөйт деп көрсөтүлгөн. Ошондой эле, Кыргыз Республикасынын “Прокуратурасы жөнүндө” конституциялык Мыйзамынын 26-беренесинде прокурор мыйзам менен корголуучу кызыкчылыктарын коргоо үчүн арыз менен сотко кайрылууга, ошондой эле, мамлекеттик же коомдук кызыкчылыктарды сактоо талап кылынса, сотто каралып жаткан ишке киришүүгө укуктуу.

Мисалга алсак, “Россия Федерациясынын прокуратурасы жөнүндө” Федералдык мыйзамынын 39.1- беренесине ылайык, Россия Федерациясынын Башкы прокуратурасы мамлекеттер аралык органдарда, чет өлкөлүк жана эл аралык (мамлекеттер аралык) соттордо, чет өлкөлүк жана эл аралык арбитраждык соттордо (арбитраждарда) Россия Федерациясынын кызыкчылыктарын көрсөтүүнү жана коргоону камсыз кылат. Ошол себептен эсептейм, эгерде жогоруда белгиленгендей мамлекеттин кызыкчылыктары эл аралык жана башка соттордо каралып жатса Башкы прокуратура ишке киришүүсү зарыл деп эсептеймин.

ю.и.д., доцент **Жумабекова Т.А.:** Бул макалада статистикалык маалыматтар, диаграммалар боюнча айтып бериңизчи. Статистикалык маалыматтар кайдан алынган?

Джумадилов У.Дж.: Бул статистикалык маалыматтар Кыргыз Республикасынын Башкы прокурорунун 2023-жылы прокуратура органдарынын аткарылган иштери боюнча Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешине берген отчетунда чагылдырылган. Ошол статистикалык маалыматтардын негизинде диаграммалар жасалган. Ошондой эле, өзүм прокуратура органдарында 2007-жылдан бери иштегеп келгендиктен, айрым материалдар менин практикалык ишим менен байланышат.

Жыйындын төрайымы Калиева Г.У.: Рахмат. Эгерде суроолор жок болсо, биз ишибизди уланта берели. Сөз рецензенттерге берилет.

ю.и.д., доцент **Камытов К.Т.:** Уважаемые коллеги, я с вниманием ознакомился с диссертацией и авторефератом Джумадилова У.Д., просмотрел всю работу соискателя, и хотя работа написана на государственном языке, позвольте мне огласить свою рецензию на официальном языке.

Происходящие в стране социально-экономические преобразования и политические процессы, влекущие за собой качественные изменения общественной жизни, а также реформирование государственного аппарата, что стало также следствием пересмотра статусного конституционно-правового положения прокуратуры и государственной службы прокурорского корпуса. И это логично, поскольку, являясь одним из элементов государственно-правовой деятельности, прокуратура занимает свое особое место в системе государственных органов и призвана осуществлять важнейшие задачи государственно-правового регулирования. От ее организационно- правового строительства зависит единообразное понимание законности и соблюдения ее требований всеми гражданами, государственными органами и должностными лицами. Существующий спектр правовых взаимоотношений, регулирование которых находится в компетенции прокуратуры, достаточно широк и имеет большое значение для выполнения государством своих функций.

Не вызывает сомнений, что прокуратура — это уникальная структура от эффективности функционирования которой во многом зависит утверждение правовых начал в жизни кыргызского государства. В системе государственной власти прокуратура КР занимает особое положение, predetermined в ст. 105 главы V Конституции КР — органы государственной власти Кыргызской Республики со специальным статусом. В свою очередь, согласно ст. 2 Конституционного Закона Кыргызской Республики от 10 сентября 2021 года № 114 “О прокуратуре Кыргызской Республики», прокуратура является

государственным органом, призванным обеспечивать верховенство закона, единство и укрепление законности, а также защиту охраняемых законом интересов личности, общества и государства. Именно компетенция прокуратуры, содержание ее полномочий по реализации возложенных на нее функций являются параметрами, определяющими ее место в государственно-правовом механизме.

Поэтому современные подходы к правовому статусу прокуратуры с учетом новых тенденций и произошедших изменений в законодательстве имеют принципиальное значение в определении ее места и роли в системе органов государственной власти. Это позволяет выявить характер взаимоотношений органов прокуратуры с иными органами государственной власти, определить сущность и функциональное предназначение прокурорской системы, увидеть ее значимость для общества и государства.

В этих целях требуется научное осмысление и выработка правового механизма, который позволит разрешить достаточно актуальный и дискуссионный вопрос в данной сфере.

Генеральная прокуратура дает заключение на законопроекты в сфере уголовного судопроизводства, профилактики правонарушений и борьбы с преступностью. Генеральная прокуратура в установленном законодательством Кыргызской Республики проводит правовую и антикоррупционную экспертизу действующих законов. Вместе с тем, вызывает беспокойство со стороны юридического сообщества в целом, так и правоохранительных органов, в частности, целый ряд коллизий (противоречий) и недостатков, связанных с оказанием правовой помощи в рамках международного сотрудничества стран ЕАЭС, где наблюдается рост транснациональной организованной преступности на фоне новых форм его криминального проявления, угрожающих национальной безопасности государств. Поэтому в этой связи следует принять организационно-правовые меры и разработать механизм по разрешению возникающих проблем с учетом, имеющих место основных тенденций, а также специфики позитивных и негативных сторон функционирования и организации деятельности прокурорского корпуса в странах СНГ. Об этой проблеме автор акцентирует внимание в своей диссертации что бесспорно является положительной стороной данного исследования.

На сегодняшний день утверждена Указом Президента Государственная стратегия противодействия коррупции на 2025–2030 годы, которая направлена на внедрение эффективных механизмов предупреждения коррупции и достижение устойчивых результатов по её минимизации. Автором указывается, что, прогнозируя динамику развития преступности, можно с достаточной степенью уверенности утверждать, что она будет носить более

выраженный в том числе транснациональный характер, что в одинаковой степени является как причиной, так и следствием важных перемен в мировой политике и экономике. Поэтому логично, что одним из основных направлений деятельности прокуратуры на современном этапе должно оставаться противодействие различным проявлениям коррупции, масштабы которой создают реальную угрозу стабильности и безопасности общества, подрывают доверие к органам власти. Во многом такое положение обусловлено недостаточным вниманием со стороны государственных институтов к вопросам устранения причин и условий, порождающих коррупцию, непринятием реальных мер по противодействию её проявлениям, а также отсутствием последовательного и адекватного реагирования прокуроров на нарушения законности.

Также в работе отмечается, что в унисон Концепции правовой политики Кыргызской Республики на 2023-2026 годы, прокурорский надзор тесно связан с системным анализом законодательства. При осуществлении надзора за соблюдением законов, регулирующих практически все сферы общественных отношений, прокуратура как никакой иной государственный орган на основе правоприменительной практики видит объективную картину состояния правоприменительной практики в регионах и, в целом, стране, в том числе противоречивость, неполноту и другие недостатки действующих нормативных правовых актов, поскольку сталкивается с ними непосредственно на практике.

На основании вышеизложенного, считаю, что автором предпринята попытка комплексно, системно и с современных позиций взглянуть на поднимаемую проблематику с целью определения дальнейших путей совершенствования организации деятельности прокуратуры в государственном механизме. В работе во взаимосвязи рассмотрено законодательство, касающееся деятельности прокуратуры, где выявлено соотношение между звеньями прокурорской системы, включая и оказание правовой помощи в рамках правового сотрудничества стран СНГ. Приведена статистика деятельности прокуратуры Кыргызской Республики по всем направлениям его деятельности.

Недостатком является излишний объём главы 1 диссертации, но соискатель уже работает над решением данного замечания, имеются стилистические и грамматические ошибки, что в целом не умаляют достоинств данного диссертационного исследования.

Считаю, что соискателем Джумадиловым У.Дж. проделана серьезная работа, и с учетом замечаний, предложений, которые должны быть исправлены можно рекомендовать к предварительной защите.

ю.и.к. Б. Жумалиев.: Диссертациянын темасынын актуалдуулугу шексиз. Автор тарабынан прокурордук иштин бир катар багыттарын аныктоого олуттуу таасир тийгизген жана адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин, ошондой эле коомдун жана мамлекеттин мыйзам менен корголуучу кызыкчылыктарын коргоо боюнча натыйжалуу юридикалык механизмди түзүүгө тоскоолдук кылган прокуратуранын негизги функцияларын ишке ашыруудагы көп кырдуу көйгөйлөргө комплекстүү монографиялык изилдөө жүргүзүлгөн.

Диссертацияда кылмыш – жаза кугунтуктоо жана айыптоо функцияларын ишке ашырууда сот өндүрүшүнүн жүрүшүндө пайда болгон көйгөйлүү кырдаалдар, ошондой эле каралып жаткан чөйрөлөрдө жаңы процессуалдык институттардын пайда болушунун жана мыйзамдарды реформалоонун заманбап тенденцияларын эске алуу менен мыйзамдуулукка көзөмөлдү жүзөгө ашыруу ачыкка чыгарылат.

Автор тарабынан Кыргыз Республикасынын прокуратура органдарынын ишмердүүлүгүн КМШ өлкөлөрүнүн прокурордук тутумунун звенолорунун өз ара байланышындагы кемчиликтерге басым жасоо менен укуктук жардам көрсөтүү алкагында эл аралык кызматташтык чөйрөсүндөгү заманбап мыйзамдар позициясынан комплекстүү жана жаңы ыкмалар менен кароого аракет жасалган.

Чынында эле, диссертант теориялык изилдөөгө, материалды чогултууга жана жалпылоого, аны талдоого арналган көп иштерди аткарган. Диссертацияны жазууда автор алдына койгон милдеттерине, максаттарына жеткен. Диссертациялык изилдөөдө ченемдик укуктук актыларга, укуктук адабияттарга терең талдоо жүргүзүлгөн.

Жалпысынан У.Джумадиловдун кандидаттык диссертациясы аяктаган изилдөө болуп саналат, тиешелүү корутундулары бар жана диссертациялык кеңешке коомдук коргоого сунушталат.

ю.и.д., Загибаева А.: Актуальность темы исследования. На сегодняшний день органы прокуратуры, функционируя как единая централизованная система, играют ключевую роль в обеспечении прав и свобод граждан, а также в надзоре за соблюдением Конституции и законов Кыргызской Республики», — отметил Президент Кыргызской Республики Садыр Жапаров, выступая на торжественном мероприятии, посвященном 100-летию образования органов прокуратуры Кыргызской Республики в Кыргызской национальной филармонии имени Т. Сатылганова.

В условиях масштабных реформ в стране и последовательного укрепления основ правового государства роль и значение прокуратуры растут. За последние годы было сделано многое для совершенствования работы

органов прокуратуры. Ведётся целенаправленная работа по защите прав простых граждан и интересов государства. Усилена борьба с терроризмом, преступностью и коррупцией. Благодаря поддержке государства укреплена материально-техническая база прокуратуры и улучшены социальные условия сотрудников. В то же время, остро проявились присущие для последних лет недостатки и проблемы, характерные для всей правоохранительной системы (борьба с преступностью в условиях роста ее организованных форм, появление новых видов и форм преступной деятельности в условиях либерализации экономических отношений, нехватка квалифицированных кадров).

Весьма отрядным в исследовании является приведенная полемика ученых в области прокурорско-надзорного права, уголовно – процессуального права, наблюдается детальное изучение национального законодательства, определяющего процессуальный статус прокурора. Стоит обратить внимание на научные результаты получены автором лично и обладают признаками обоснованности и достоверности.

Диссертационное исследование определяется глубиной рассматриваемых вопросов, ее ориентированностью на изучение научно-теоретических проблем, основных тенденций развития данного института, а также разработке практических рекомендаций по совершенствованию деятельности прокуратуры, повышению процессуального статуса прокурора, которые могут быть использованы в правоприменительной деятельности.

Полученные диссертантом результаты могут быть использованы при разработке законопроектов по внесению изменений в Конституционный закон о Прокуратуре КР, УПК КР по рассматриваемым вопросам.

В целом диссертационное исследование оценивается положительно и может быть рекомендовано к подаче в диссертационный совет для дальнейшей защиты.

Жыйындын төраймы Калиева Г.У.: Урматтуу кесиптештер, У.Д. Джумадиловтун 12.00.11 – сот бийлиги, прокурордук көзөмөл, укук коргоо ишмердүүлүгүн уюштуру адистиги боюнча “Кыргыз Республикасында прокуратура органдарынын жана прокурордук кызматкерлердин укуктук статусу” деген темадагы диссертациялык ишинин кандидаттык сыноосунун кошумча программасын бекитүү керек, У.Д. Джумадиловтун доклады угулду, кимде кандай сунуштар бар?

Джоробекова А.М.: Программа туура иштелип чыккан, Мен аны бекитсе болот деп сунуштаймын.

Жоробеков Ж.Ж.: Пикирге кошулуп, сынактын программасын бекитүүнү сунуштайм.

Жыйындын төрайымы Калиева Г.У.: Башка сүйлөп чыга тургандар барбы? Болбосо, анда сөз изденүүчүгө берилет.

Джумадилов У.Дж.: Ар бириңиздерге кандидаттык диссертациянын талкуусун уюштурганыңыздар үчүн терең ыраазычылык билдирем, сиздер белгилеген сунуштар, эскертүүлөр эске алынат жана четтетилет.

Жыйындын төрайымы Калиева Г.У.: Демек, 12.00.11- – сот бийлиги, прокурордук көзөмөл, укук коргоо ишмердүүлүгүн уюштуруу адистиги боюнча “Кыргыз Республикасында прокуратура органдарынын жана прокурордук кызматкерлердин укуктук статусу” темадагы У.Джумадиловдун диссертациялык изилдөөсүн коомдук коргоого сунуштоону добушка койдум.

Макул – баардыгы

Каршы – жок

Бир добуштан

Джумадилов Улан Джусупбековичтин “Кыргыз Республикасында прокуратура органдарынын жана прокурордук кызматкерлердин укуктук статусу” темасындагы диссертациялык иши боюнча Мамлекет жана укук институтунун Мамлекет жана укук бөлүмүнүн

КОРУТУНДУСУ

Издөөнүн актуалдуулугу. Өлкөдө болуп жаткан социалдык-экономикалык өзгөрүүлөр жана коомдук турмушту сапаттуу өзгөртүүгө алып келген саясий процесстер, ошондой эле мамлекеттик аппаратты реформалоо, бул ошондой эле прокуратуранын жана прокурордук корпустун мамлекеттик кызматынын конституциялык-укуктук статусунун кайра каралышынын натыйжасы болду. Бул логикалуу, анткени мамлекеттик-укуктук ишмердүүлүктүн элементтеринин бири болуу менен прокуратура мамлекеттик органдардын тутумунда өзүнүн өзгөчө ордун ээлейт жана мамлекеттик-укуктук жөнгө салуунун маанилүү милдеттерин жүзөгө ашырууга чакырылган. Мыйзамдуулукту жана анын талаптарын бардык жарандар, мамлекеттик органдар жана кызмат адамдары тарабынан сакталышын бир түрдүү түшүнүү анын уюштуруучулук - укуктук курулушунан көз каранды. Жөнгө салуу прокуратуранын компетенциясына кирген укуктук өз ара мамилелердин азыркы спектри жетишээрлик кенен жана мамлекет тарабынан өз функцияларын аткаруу үчүн чоң мааниге ээ.

Прокуратура — бул кыргыз мамлекетинин турмушундагы укуктук башталыштардын бекитилишинен көз каранды болгон уникалдуу түзүм экендиги талашсыз. Мамлекеттик бийлик тутумунда Кыргыз Республикасынын прокуратурасы өзгөчө абалды ээлейт, ал Кыргыз

Республикасынын Конституциясынын V главасындагы 105 – беренде аныкталгандай - Кыргыз Республикасынын атайын статусу бар мамлекеттик бийлик органдары катары аныкталган. Өз кезегинде, 2021-жылдын 10-сентябрындагы № 114 “Кыргыз Республикасынын прокуратурасы жөнүндө” конституциялык Мыйзамынын 2-беренесине ылайык, прокуратура мыйзамдын үстөмдүгүн, мыйзамдуулуктун биримдигин жана бекемделишин, ошондой эле инсандын, коомдун жана мамлекеттин мыйзам менен корголуучу кызыкчылыктарын коргоону камсыз кылууга чакырылган мамлекеттик орган болуп саналат. Дал ушул прокуратуранын компетенциясы, ага жүктөлгөн функцияларды ишке ашыруу боюнча анын ыйгарым укуктарынын мазмуну мамлекеттик-укуктук механизмдеги анын ордун аныктоочу параметрлер болуп саналат.

Ошондуктан, прокурор сот өндүрүшүндө өзгөчө орунду ээлөөгө көз карандысыз жана кызыкдар эмес адам, конкреттүү өндүрүштүн алкагында укуктук камсыздоонун эксперти катары чыгууга тийиш, ошондой эле ал сот тутумунун бөлүгү боло албайт, мында анын негизги функциясы процесстин тараптарына жана башка катышуучуларына көзөмөлдү жүзөгө ашыруу гана болуп саналат. Бул максаттарда көз карандысыз прокурордун катышуусу менен байланышкан көйгөйлөрдү чечүү талап кылынат, ага көзөмөлдөө функцияларын гана аткаруу жүктөлгөн, бул ар кандай кызмат адамдарынын катышуусун болжолдойт.

Диссертация туура келген адистик. Джумадилов Улан Джусупбекович “Кыргыз Республикасында прокуратура органдарынын жана прокурордук кызматкерлердин укуктук статусу” деген темадагы диссертациясы өзүнүн түзүмү жана мазмуну боюнча 12.00.11 – сот бийлиги, прокурордук көзөмөл, укук коргоо ишмердүүлүгүн уюштуруу адистигине ылайыктуу.

Изденүүчү жарыялаган эмгектердеги диссертациялык материалдарды сунуштоонун толуктугу. Автордун 9 илимий макаласы КР УАК тарабынан сунушталган рецензияланган, мезгилдүү басылмаларда жана чет элдик илимий басылмаларда жарыяланган.

Автордун диссертациялык изилдөө темасы боюнча басылмалары: Диссертациялык изилдөөнүн негизги жоболору жана тыянактары төмөнкү басылмаларда чагылдырылган:

1. **Джумадилов У.Дж.** Отдельные аспекты прокурорского надзора за исполнением законов по противодействию коррупции <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=46179732> Известия Иссик-Кульского форума бухгалтеров и аудиторов стран Центральной Азии Номер: 2 (29) Год: 2020 С. 309-313

2. **Джумадилов У.Дж.** Отдельные аспекты прокурорского надзора за деятельностью по оказанию психиатрической помощи в Кыргызской Республике. <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=41590747>. Modern Science. 2019. № 12-3. С. 207-210.

3. Джумадилов У.Дж. **Авиационная безопасность в Кыргызской Республике: государственно-правовое регулирование, контроль и надзор** <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=41329759>. Modern Science. 2019. № 11-1. С. 113-118.

4. Джумадилов У.Дж. **Право прокурора на обращение в суд с административным иском – как одна из форм участия прокурора в административном процессе.** Известия Иссyk-Кульского форума бухгалтеров и аудиторов стран Центральной Азии №3 2024

5. Джумадилов У.Дж. **Участие прокурора в административном процессе: правовые вопросы.** Известия Иссyk-Кульского форума бухгалтеров и аудиторов стран Центральной Азии №3 2024

6. Джумадилов У.Дж. Шаршеналиев А.Ш. **Кыргыз Республикасынын прокуратурасынын мамлекеттик орган катары укуктук статусу.** //Известия Иссyk-Кульского форума бухгалтеров и аудиторов стран Центральной Азии. 2024 №2

7. Джумадилов У.Дж. **Прокуратура Кыргыз Республикасынын мамлекеттик органдарынын тутумунда.** //Известия Иссyk-Кульского форума бухгалтеров и аудиторов стран Центральной Азии 2024 №2

8. Джумадилов У.Дж. **Прокуратура органдарынын ишин уюштуруунун жана башаттары тууралуу илимий коз караштар.** //Известия вузов Кыргызстана 2024, № 2 с. 112-116.

9. Джумадилов У.Дж. **Кыргыз Республика прокуратура органдарынын ишин уюштуруунун жана ишмердүүлүгүнүн принциптери.** //Наука, новые технологии и инновации Кыргызстана. 2024, №3, с.166-170

АНЫКТАЛДЫ:

1. Джумадилов Улан Джусупбекович **“Кыргыз Республикасында прокуратура органдарынын жана прокурордук кызматкерлердин укуктук статусу”** темасындагы диссертациялык иши 12.00.11 – сот бийлиги, прокурордук көзөмөл, укук коргоо ишмердүүлүгүн уюштуруу адистигине туура келет деп эсептелсин.

2. Джумадилов Улан Джусупбековичтин 12.00.11 – сот бийлиги, прокурордук көзөмөл, укук коргоо ишмердүүлүгүн уюштуруу адистиги боюнча **“Кыргыз Республикасында прокуратура органдарынын жана прокурордук кызматкерлердин укуктук статусу”** аттуу темадагы юридика илимдердин кандидаты илимий даражасын изденүүгө сунуштаган кандидаттык ишин диссертациялык кеңешинде айтылган сын-пикирлерди жана сунуштарды эске алуу менен коргоого сунуштайбыз.

3. Джумадилов Улан Джусупбековичтин 12.00.11 – сот бийлиги, прокурордук көзөмөл, укук коргоо ишмердүүлүгүн уюштуруу адистиги боюнча кандидаттык сыноосунун кошумча программасынын бөлүгү бекитилсин.

**Жыйындын төрайымы,
юридика илимдеринин кандидаты**

Г.У. Калиева

Окумуштуу катчы:

Н.Мукамбетова

Г.У. Калиева, Н. Мукамбетовалардын кой тамгаларын тастыктаймын

